

ПАМ'ЯТЬ МЕЧА, СИЛИ ДУХА Й НЕНАВИСТІ

У видавництві Львівського національного університету імені Івана Франка вийшов друком навчальний посібник С. Костя «Антиукраїнський Голодомор 1932-1933 років: причини і наслідки, уроки і медійний дискурс». У присвяті зазначено: «До 90-річчя Голодомору: пам'яті тих, хто помер, і тих, хто боровся». Нижче друкуємо передмову до цього актуального видання.

Дисципліну «Голодомор 1932-1933 років в Україні» я почав читати 2009 року. Дещо згодом запросив до роботи над навчальним посібником своїх колег (назву всіх – це Т. Бурдега (Слотюк), Ю. Залізник, Сол. Кость, А. Палійчук, М. Рожик, О. Романчук, С. Онуфрив, Н. Трохим, Г. Синичич (Яценко) і А. Яценко). У результаті колективної праці навчальний посібник «Голодомор 1932-1933 років в Україні» вийшов друком 2012 року. Упродовж кількох років тираж вичерпався, а ефективний навчальний процес не може відбуватися без посібників і підручників. (Що більше в умовах дистанційного навчання). Через те, що я писав навчальні посібники для інших дисциплін, до посібника про Голодомор я зміг повернутися лише влітку 2022 року. Зібрати авторський колектив у попередньому складі важко – хтось працює зі мною на факультеті, хтось – в інших університетах, ще хтось – відійшов від педагогічної діяльності або далеко. Можна було б обійтися без «когось», але такий крок сумнівний у моральному сенсі.

Зрештою, на суть (частково і на стиль викладу) не впливало те, що над навчальним посібником працювали різні автори – усі осмислювали проблему Голодомору й писали текст у руслі тих ідей, які я сформулював у передмові і які лягли в основу концепції посібника (вони викладені в передмові до посібника 2012 року видання; ця передмова відкриває і нинішній посібник). Проте рішення написати новий навчальний посібник самостійно зумовлене ще одним чинником. Ті десять ідей, викладених у передмові «Ми приречені пам'ятати» і нині не втратили важливості й актуальності. Вони глибше відображають сенси змісту, ніж заголовок передмови. Цей своєрідний дисонанс потрібно було усунути. Окрім цього упродовж тих років, що минули від появи посібника, історіографія Голодомору поповнилася, змінилося ставлення до Голодомору на міжнародній арені. Збройна війна, яку Росія почала проти України 2014 року (гібридну війну проти України вона провадить віддавна), а ще більшою мірою широкомасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року змушують уточнити, може, і розширити концепцію навчального посібника. Так, заголовок передмови до попереднього посібника – «Ми приречені пам'ятати», на мій погляд, нині вже не переконливий, бо лише пам'ять про Голодомор концептуально звужує наш національний, громадянський, моральний обов'язок і не цілком узгоджується з історичною перспективою нашого національного буття.

Один із наративів кремлівської політики і пропаганди – «ми можемо повторити» («ми можемо повторити»). Його історичний контекст – спільна перемога багатьох держав над нацистським режимом Гітлера у травні 1945 року. Проте путінська Росія головну заслугу приписує собі, а сучасний контекст цього наративу полягає в тому, що Кремль шантує Захід можливістю нової війни, появи російського солдата в Європі й можливістю помити свої «кирзові чоботи» на атлантичному (середньоземноморському і т. д.) узбережжі. Це не лише політичний чи пропагандистський шантаж. Війна проти України – це війна проти цивілізованого світу й реалізація, втілення погрози. Безперечно, що Україна – першочерговий адресат цих погроз. Широкомасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року (продовження війни, розпочатої анексією Криму й окупацією окремих районів Луганської та Донецької областей) ще раз засвідчило, що Росія – це та

держава, яка без найменших докорів сумління може повторити будь-який свій злочинний досвід із історії розширення імперії й підкорення інших народів, а особливо тоді, коли йдеться про Україну. Пояснити це можна:

– Московія (на відміну від України) ніколи не перебувала в енергетичному полі європейської цивілізації, «російський світ» – це певна протилежність ознакам європейської цивілізації й цінностям загальнолюдським;

– Росія – не лише історичний ворог, але й нинішній, який не визнає нас окремим народом і нашу державність; це стоїть у суцільній перспективі;

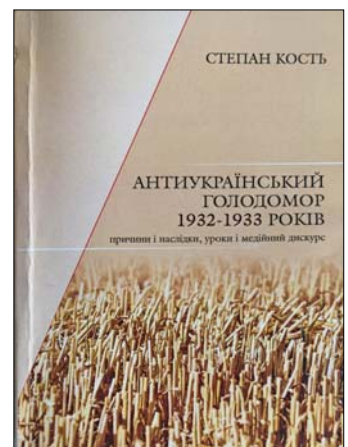
– політичне керівництво й російський народ єдині у своїй ворожнечі до України, оскільки за небагатьма винятками (громадянського суспільства в Росії нема) росіяни схвалюють не лише війну проти України, але й злочинні методи російської армії;

– Росія – це хвора держава; причина хвороби – імперськість мислення й поведінки, що трансформувалися в «рашизм» як ідейне, моральне й соціально-психологічне явище; основні ознаки й риси «рашизму» – заперечення норм міжнародного права, зневага до загальнолюдських цінностей, шовінізм, ксенофобія, манія величчя, імперські імперії;

– одна із причин традиційного ворожого ставлення москвитів до українців полягає не лише у невизнанні українців як окремого народу, а й у суттєвій різниці між національними характерами: москвити покірні своїй долі, віддані владі, спроможні лише на кривавий і безглуздий бунт, жорстокі до підкорених народів; українці – динамічні й вільнолюбні, готові жертвоно захищати свою родину, землю і державу, а державницька ідея ніколи не зникла в українській колективній пам'яті.

Нинішня війна засвідчує, що Росія не відмовилася від своєї давньої політики: якщо не асимілювати, то знищити українців як націю. Що не вдалося зробити давній Московії після т. зв. «Переяславської ради», що не вдалося Росії того, «що розпинав», і тієї, що «доконала», що не вдалося Росії «царя-вішателю», «царя-визволителю» і «валуєвих», це продовжили російські більшовики: це криваве придушення української революції 1917-1921 років, голод 1921-1923 років, Голодомор 1932-1933 років, упокорення української інтелігенції міжвоєнної доби, цинічне ставлення до українців як до «гарматного м'яса» під час Другої світової війни, голод 1946-1947 років, жорстоке й аморальне придушення боротьби українського збройного підпілля 40-х – початку 50-х років, поступова асиміляція українців у повоєнний період, а з пам'яті не зникає і зловісний Чорнобиль 1986 року.

Нинішня війна – це продовження геноциду: Росія нехтує всіма міжнародними угодами й зобов'язаннями, загальноприйнятими законами й звичаями війни, вона воює з мирним населенням, створює для українців умови несумісні з нормальним життям, депортує до Росії лише дорослих громадян, але й дітей, російська армія активно використовує заборонені

види зброї й шантажує світ застосуванням ядерної зброї. Ось чому в березні 2023 року сталася історична подія: Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав міжнародні ордери на арешт президента Росії Путіна, а також уповноваженої з прав дитини Львової-Белової. Їх підозрюють у незаконному примусовому приміщенні українських дітей. Окрім цього, у квітні 2023 року ПАРС у своїй резолюції визнала геноцидом депортацію українських дітей. У резолюції йдеться і про те, що Асамблея зазначає: появляється щораз більше доказів того, що російська офіційна риторика, яку використовують для виправдання повномасштабного вторгнення та агресії проти України і т. зв. процесу «деукраїнізації», має ознаки публічного підбурювання до геноциду або засвідчує геноцидний намір знищити українську національну групу як таку або принаймні її частину. У резолюції ПАРС згадано Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948), а учасниками Конвенції є і Росія, й Україна. В резолюції тричі згадується про «можливий геноцид» в Україні, а також про зв'язки, що випливають з агресивної війни Росії проти України, це «воєнні злочини, злочини проти людяності та можливий геноцид». Є в резолюції й положення про те, що створення міжнародного спецтрибуналу щодо злочину агресії проти України не повинно впливати на здійснення цим трибуналом юрисдикції щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та можливих геноцидів, вчинених у контексті тривалої агресії.

У передмові до попереднього посібника я згадував статтю Є. Маланюка «Pro memoria» («Для пам'яті»). У ній йдеться про великі волошкові очі українських дітей, які вмирили під час Голодомору. Про це Є. Маланюк нагадував, за його словами, не для зайвих зітхань, не для традиційних сліз, врешті не для солодкавого болю й моральної розпусти, бо цього ми вже мали аж забагато. Євген Маланюк нагадував про великі волошкові очі українських дітей передусім для того, щоб укріпити нашу традиційно слабку пам'ять. Власне, ця думка Є. Маланюка й спонукала мене назвати передмову до посібника саме так: «Ми приречені пам'ятати». Нині до цього заголовка я ставлюся досить критично. Нині лише пам'яті мало. Щоправда, й пам'ять наша вже інша – не сентиментальна, не сльозлива, не безнадійна. Вона вже чесніша, відвертіша, сміливіша, безкомпромісніша. Проте не пам'ять як особливість людського організму й одна з духовних, ментальних ознак національного буття найважливіша, особливо якщо йдеться про загрозу національному буттю. Пам'ять не завжди пов'язана з конкретною дією (хоча вона не є бездіяльною), вона передумова чогось іншого. Чого? Вона теоретична передумова самоусвідомлення й боротьби. Характеризуючи історію української преси, я завжди звертав увагу на суб'єкта цієї історії і переконував студентів у тому, що українці – це нація меча і плуга, свободу і відваги, розуму і віри, гумору і пісні, самопожертви і поклонання. І насамперед меч і сила (духовна, інтелектуальна, фізична) захистять нас від ворога. Переконував у тому, що українська преса – це преса боротьби й ідеї державності, власне, боротьби за державність.

Саме тому про Голодомор (як і про будь-які інші злочини Москви) ми повинні не лише пам'ятати. Потрібно усвідомити той факт, що й під час Голодомору українці не лише вмирили, але й боролися, проте безсилі руки голодних українців меча не могли втримати. Нинішня жорстока й аморальна війна, яку Росія почала проти України – це ще одна спроба повторити попередніх спроб геноциду. Але ми – з мечем, якого міцно тримаємо в руках, – так заповідали нам наші великі попередники.

Це пам'ять меча і сили духа, не страху, а ненависті до ворога.

Степан КОСТЬ

90-А РІЧНИЦЯ ВІДЗНАЧЕННЯ ГОЛОДОМОРУ В НОРТ ПОРТІ

Українська громада південно-західної Флориди гідно відзначила 90-і роковини великої трагедії українського народу – Голодомору 1932-1933 рр.

У неділю, 19 листопада, Соборну панахиду відправили о. Олег Сацюк та о. Дмитро Касіян в церкві св. Андрія при Українському Релігійному та Культурному Осередку в Норт-Порті. Під час панахиди члени Громадського Комітету тримали в руках запалені свічки. Опісля члени громади зайшли до урочисто прибраної зали на перекуску та перегляд короткої програми заходу.

Голова Громадського Комітету Віра Боднарук привітала присутніх. У своєму виступі коротко згадала про прагнення Сталіна та його комуністичного уряду зупинити спротив до колективізації в Україні та знищити українців, як національну групу. Жертвами стали 10,5 мільйонів невинних людей, серед яких третина дітей.

Цю трагедію не було замовчено в діаспорі – очевидці та науковці докладали багато зусиль, щоб правда про злочин сталінського режиму дійшла до всього світу. Офіційне відзначення пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. було встановлено Президентом Ющенком 2008 року на останню суботу в листопаді.

У 2008 році було зібрано письмові враження дітей і молоді, народжених в незалежній Україні, про Голодомор. Це покоління українців чуло про трагедію від своїх бабусь чи дідусів, або від учителів у школі.

Вірш Аліни Сіماشко із збірки «33 рік – дитинство мого прадіда» декламувала Оля Бабчук, а враження Валентини Василенко від розповіді читала Леся Попель.

Урочисте слово про Голодомор-Геноцид виголосив широконаний суддя федерального уряду Сполучених Штатів Америки, Його честь Богдан Футей. Він підкреслив правове визнання Голодомору Геноцидом.

Присутні були запрошені оглянути мапу України, де хрестиками позначено пам'ятники жертвам Голодомору. Відзначення у Норт-Порті 90-ї річниці Голодомору-Геноциду українського народу, навмисно спричиненого кривавим комуністичним режимом, завершилося виконанням славня «Ще не вмерла України».

Щира подяка членам Громадського Комітету за допомогу у підготовці відзначення 90-ї річниці Голодомору 1932-1933 рр.: Дарія Томашоска, Анна Мацілінська, Богдана Пужик, Катя Стецюк, Богдан Боднарук, Леся Попель, Євген Томашоский, Галя Лісничка, Клара Шпичка, Ліда Білоус, Віра Боднарук і Юрій Шевчук (фотограф).

Віра БОДНАРУК,
голова Громадського Комітету

25 листопада 2023 року

Задучена світлина Юрія Шевчука